

Запропоновано оцінювати правильно виконане тестове завдання рубрики «Мої знання» 1 балом (максимально загалом 6 балів), завдання рубрик «Мої уміння та дослідження» та «Моя творчість» – до 3 балів. Таким чином максимальна сума балів за роботу над певним художнім твором може становити 12 балів. Важливо, що саме вчитель визначає максимальну можливу кількість балів за виконані учнями завдання, ураховуючи мету навчальної ситуації. читацькі, пізнавальні інтереси та можливості семикласників.

Завдання рубрики «Мої навчальні цілі» та рубрики на рефлексію «Мої здобутки та перспективи» не передбачають оцінювання, оскільки орієнтовані на побудову та самоспостереження учнями за власною освітньою траєкторією.

У робочому зошиті подано по чотири семестрові діагностувальні роботи за групами навчальних результатів. Кожна така робота містить по шість тестових завдань як відкритого, так і закритого типів, що передбачають максимальне оцінювання у 2 бали. Тобто, максимальна сума балів за кожну групу результатів може становити 12 балів.

Загальна оцінка результатів навчання визначається як середнє арифметичне суми балів чотирьох груп результатів навчальних досягнень. Окрім того при семестровому оцінюванні слід враховувати поточне оцінювання, тематичне (якщо воно передбачене вчителем), виконання індивідуальних і групових творчих проєктів тощо.

Отже, зміст і навчально-методичне забезпечення шкільного курсу української літератури для 8 класу засвідчують реалізацію, як традиційних, так і інноваційних підходів до організації освітнього процесу в реаліях Нової української школи.

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗА ПІДРУЧНИКОМ НУШ «ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА. 8 КЛАС» (ГОРОБЧЕНКО І., СНЕГІРЬОВА В., КАЄНКО О., БУШАКОВА О.)

В. В. Снегірєва

*старший науковий співробітник відділу навчання мов
національних меншин
та зарубіжної літератури, к. п. н.*

Нова українська школа потребує розроблення сучасного – змісту, методичних підходів, видів навчальної діяльності – для всіх шкільних предметів. Щодо навчання літератури – це підбір мотиваційних, актуальних для учнів художніх текстів, які б дійсно підтримували інтерес до читання, формували культуру читання, слухання, спілкування; використання ефективних стратегій читання – поєднання методів, прийомів, завдань, технік, з допомогою яких засвоюється ціннісний і практичний зміст прочитаного. Усі ці завдання реалізовано в підручнику «Зарубіжна література. 8 клас» авторського колективу Горобченко І., Снегірєва В., Каєнко О., Бушакова О.
<https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/745637/>

Художні тексти в модельній навчальній програмі (Снегірьова та ін., 2023) <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/735726/>, за якою створено підручник, дібрано з урахуванням запитів і психологічних особливостей 12 – 15-річних підлітків: потреба в спілкуванні та спільній діяльності з однолітками; формування моральних понять та переконань; прагнення до визнання у колі однолітків і незалежності від дорослих; характер і способи спілкування, пов'язані з цифровим середовищем.

У 8 класі суттєво скорочено перелік творів для вивчення. Так, у розділі «Час у пошуку героя», доволі актуальному для сьогодення, об'єднано кращі зразки античного та середньовічного героїчних епосів, що знайомлять школярів з подвигами Ахілла й Гектора, Одиссея, Енея, Сігурда, Роланда – еталонних героїв свого часу. З літературою Середньовіччя школярі продовжать знайомитись і в розділі «Зі Сходу світло», до якого, крім традиційних для шкільної програми творів Лі Бо, Ду Фу, О. Хаяма, уведено поему Ш. Руставелі «Витязь в тигровій шкурі» як довершений зразок грузинської літератури про доблесть і справжню дружбу. Література доби Відродження традиційно представлена сонетами Ф.Петрарки та В.Шекспіра, які демонструють трансформацію уявлень про жіночий ідеал, та трагедією «Ромео і Джульєтта» про кохання, що долає ворожнечу й розбрат. У розділі «Лицарі і блазні класичної літератури» об'єднано роман М. де Сервантеса «Дон Кіхот» і шедевр класицизму – комедію Мольєра «Міщанин-шляхтич», оскільки тема конфлікту ідеалізму й прагматизму, мрії та реальності звучить в обох цих знакових творах світової літератури. Сучасна література, представлена популярними серед зарубіжних читачів творами ХХ – початку ХХІ століття: Р. Баха, У. Старка, Т. Пратчетта, Е.-Е. Шмітта, Н. Геймана (на вибір). Зокрема, твори в жанрі фентезі Т. Пратчетта «Право на чари», «Ерік» і Н. Геймана «Небудь-де» не лише стимулюють уяву учнів та учениць, а й розвивають важливі життєві компетенції; формують творчі навички, необхідні для успішного самовираження; допомагають виробити механізми контролю сильних емоцій і навчають розумно маневрувати, прокладаючи власну життєву дорогу.

Зміст підручника «Зарубіжна література. 8 клас» за цією модельною програмою структуровано шляхом поєднання історико-хронологічного та проблемно-тематичного принципів. Читабельні художні тексти (у найкращих адаптованих перекладах українською), героями багатьох із яких є діти, зокрема й ровесники учнів; актуальні для восьмикласників теми запропонованих творів; популярні серед читачів цього віку літературні жанри – епічна поема, ліричний вірш, повість, повість-фентезі, лицарський та епістолярний роман, комедія і трагедія – певною мірою заохочують учнівське читання. Підручник репрезентує сучасний, справді інноваційний, освітній процес із зарубіжної літератури, оскільки містить різноманітні мотиваційні компоненти читання, зокрема, в змісті підручника, у першому розділі:

ЧАС У ПОШУКУ ГЕРОЯ

Ідеал чоловіка в античному та середньовічному героїчних епосах

Світ любить героїв

Гомер (IX – VIII ст. до н. е.). «Іліада». «Одіссея»

Дармовий сир – лише у мишоловці

Вергілій (70 – 19 до н. е.). «Енеїда».

Сміливець у грі героїв

«Старша Едда» (1260-ті роки). Промови Фафніра

Помираю, але не здаюся

«Пісня про Роланда»

Мотивацію створюють назви рубрик та їх послідовність у підручнику: *«Знайомтеся, автор/авторка/книга»* - коротке досьє з використанням ключових дат та цікавих фактів, що створюють попереднє враження про особистість письменника/письменниці чи книгу загалом у разі її анонімності; *«Ключі до тексту»* - коротка передмова до кожного нового художнього тексту, яка містить елемент інтриги чи реклами; завдання для аналізу (*«Діалог із текстом»*, *«Стаємо компетентними читачами і читачками»*); інтерпретації текстів (виконання творчих завдань рубрик *«Дискусія»*, *«Живі сторінки»*); тренування читацьких, мовленнєвих умінь, навичок співробітництва (*«Читаємо творчо»*, *«Робота з оригіналом»*, *«Працюємо в команді»*); особистісно орієнтовані завдання і вправи (рубрика *«Пізнаємо себе»*); завдання на розвиток навичок інформаційної безпеки (рубрика *«Руйнівники міфів»*); рефлексивно-творчу діяльність (рубрика *«Створюємо унікальний контент»*); узагальнення, підсумки (експрес-тести, інтерактивні завдання та ігри для формувального і підсумкового оцінювання) та ін.

Підручник продовжує концепцію шкільної навчальної книги, започаткованої у 7 класі, як частково інтегрований курс: художній твір розглядається в ньому як культурний кейс, що містить інформацію з різних галузей знань, – історії, географії, біології, астрономії, математики тощо. Такий спосіб опрацювання літературного тексту задіє його активне сприйняття і повноцінне осмислення, передбачає певні особливості структурування та презентації змісту, вимагає чітких навчальних стратегій (системи навчальних текстів і завдань).

Основу колективної авторської методики складають класичні положення психології сприйняття мистецьких творів, що базуються на двосторонньому зв'язку думки і почуття, за якого почуття (враження) активізує роботу думки, а думка підтримує і поглиблює почуття. Так написані, зокрема, невеличкі яскраві фрагменти рубрики *«Ключі до тексту»*, покликані пробудити учнівський інтерес до твору шляхом залучення фонових знань чи життєвих ситуацій, схожих із тими, що переживають літературні герої. Ці тексти можуть бути використані на уроці як *Вступне слово вчителя*.

Ключі до тексту (Гомер. «Іліада»)

Навіщо сучасному читачеві ознайомитися з «Іліадою» — давнім (греки сказали б — архаїчним) і доволі складним текстом? Можливо, тому що це найбільший і найдавніший епос Європи, наріжний камінь європейської культури? Навряд чи це зачепить пересічного читача. Родзинка поеми — у думках Гомера про війну і роль богів у ній.

Дивно, але є люди, які люблять війну. На війні можна стати героєм, здобути славу, отримати прибуток. Справжньою причиною Троянської війни був контроль над протокою між Середземним і Чорним морем. Контролюєш прохід із моря до моря — маєш гроші за право його пройти. А щоб виправдати власну жадібність, греки вигадали красиву історію про зрадженого чоловіка і легковажну красуню. І Гомер мав би підтримати земляків... Але він насамперед був не лише Поетом, він був Людиною, тому впродовж читання поеми ми помічаємо, як автор плаче за загиблими, закликає до миру і не приховує, що лицемірні боги не надто переймаються справедливістю.

«Іліада» — це антивоєнний твір і тому актуальний в усі часи. Особливо зараз.

Ключі до тексту (Гомер. «Одіссея»)

Якщо чоловік запізнюється, на це мають бути вагомі причини. Інакше доведеться вигадувати не дуже правдиві історії. А тепер уявіть, що міг би розповісти про свої пригоди той, хто повертається додому за десять довгих років! Це Одисей, герой Троянської війни, цар острова Ітака. Шлях був нелегким, проте саме Одисееві оповідки започаткували у літературі популярний нині жанр фентезі. Зустрічі із богами, сутички із чудовиськами, боротьба з морською стихією, підступність ворогів і недалекоглядність друзів — ось далеко неповний перелік того, із чим доведеться зіткнутися грекам. Виявляється, гомерівське Середземномор'я населене такими персонажами, про яких навіть міфологія не знає. Про одну з дивовижних зустрічей йтиметься далі...

Підручник «Зарубіжна література. 8 клас» (Горобченко та ін., 2025) містить тексти різних жанрів – науково-популярних, публіцистичних, – створених його авторами і поданих як навчальний матеріал. Автентичність текстів у підручниках мовно-літературної галузі є сучасною дидактичною вимогою, оскільки на практиці учень має справу здебільшого з оригінальними, «живими», текстами, часто суперечливими, неоднозначними, з авторською позицією.

Методичний апарат підручника враховує природне протікання читання учнями-підлітками. Пропоновані запитання і завдання ведуть читача «слідом за автором», від безпосереднього, емоційного сприйняття твору до поглибленого, інтелектуального, створюючи сприятливі умови для його осмислення через зацікавлене читання і перечитування, набуття досвіду занурення в художній текст, формування умінь аналізу й інтерпретації. Обмін враженнями і думками, передбачений у завданнях, дозволяє кожному учневі взяти участь в обговоренні. Це створює атмосферу вільного діалогу, колективної рефлексії, підсилює мотивацію навчання. Вагома частка завдань спрямована на осмислення ключових епізодів творів, на розвиток емпатії, на самостійну оцінку прочитаного; такі завдання є найбільш емоційно насиченими. Нарощуванню інтересу до читання художнього твору сприяє також взаємозв'язок завдань, які підсилюють емоційно-образне сприйняття, із завданнями, спрямованими на активізацію словесно-логічної діяльності школярів.

Наведемо приклад запитань і завдань з рубрики «Діалог із текстом» за поемою Вергілія «Енеїда».

Діалог із текстом (фрагмент «Троянський кінь, загибель Лаокоона і його синів»)

1. Якими почуттями сповнена розповідь Енея про загибель Трої?
2. Чому, на вашу думку, боги віддали перемогу у Троянській війні грекам? Який хитрий план донесла до них Афіна Паллада?
3. Зачитайте опис троянського коня, спробуйте відтворити його графічно.

4. Окресліть почуття троянців, котрі замість військового табору та флоту греків побачили велетенського коня. Як жителі міста тлумачили ці зміни?
5. Чому застерегти земляків не вдалося ні жерцю Лаокоону, ні віщій Кассандрі?
6. Обговоріть, як сцена загибелі Лаокоона порушує питання про долю і волю. Чи могла б доля Лаокоона змінитися, якби він діяв по-іншому? Прокоментуйте природу долі в античній літературі.
7. Поясніть вираз, що став крилатим: «Данайців боює із дарами прибулих».
8. Зачитайте опис святкового дня, що, на думку троянців, знаменував закінчення десятирічної війни. Як контрастують із ним події, що відбулися наступної ночі?
9. Напишіть лист від імені троянського воїна його родині, в якому він описує враження та сумніви щодо троянського коня. У листі можна висловити почуття та побоювання.

Особливо важливим для нас як авторів є акцент на інтеграції видів діяльності у підручнику. Це продиктовано труднощами сприйняття сучасними школярами лінійного тексту, так званим «кліповим мисленням» – нездатністю зосередитися та постійним відволіканням. Читання складних і довгих текстів доволі часто є для дітей непосильним завданням. Водночас без навички концентрації не можливо аналізувати інформацію, зберігати її в пам'яті, а отже, узагальнювати, критикувати та формувати думку про неї. Зрозуміло, що необхідно по-новому вибудовувати комунікацію з учнями, щоб кліпове мислення не перешкоджало, а сприяло освітньому процесу. У зв'язку з цим ми використали у підручнику різноманітні види діяльності та елементи гейміфікації. Подані у коротких яскравих рубриках, завдання спрямовані як на самостійну, так і на інтерактивну діяльність. У підручнику вони мають функцію переключення уваги учнів / учениць з одного виду діяльності на інший: читання та аналіз тексту → самостійна творча робота на основі прочитаного → формулювання власної думки в дискусії → робота в парах → опрацювання елементів оригіналу → створення медіапродукту → самооцінювання тощо.

Інноваційними у формуванні інтересу до художньої літератури в нашому підручнику є особистісно орієнтовані завдання (рубрика «*Пізнаємо себе*»), спрямовані на саморозвиток і самовдосконалення учнів/учениць. Такі завдання мають чітко виражений когнітивно-психологічний характер: нестандартні для підручника літератури, вони сприяють формуванню особистісних цінностей підлітків і їхніх моральних переконань, навчають комунікації, культури поведінки, правил безпеки; розвивають логічне і критичне мислення, допомагають у розв'язанні низки частих проблем особистісного зростання. Як приклад наведемо такі завдання, подані після читання та аналізу уривка з поеми Вергілія «Енеїда» («Троянський кінь та загибель Лаокоона»):

Пізнаємо себе

Люди вчаться на власних помилках, часто не помічаючи, що у книжках заховано багато готових відповідей або застережень. Спробуємо це перевірити на власному досвіді. Розв'яжіть запропоновані життєві ситуації, обговоріть ваше рішення з однокласниками й друзями.

Ситуація 1. Ви працюєте керівником проекту в ІТ-компанії. Ваша команда отримала від конкурента взаємовигідну пропозицію про обмін даними. Ваш колега підозрює, що це пастка і дані можуть бути заражені вірусом. Радник вважає, що це хороша можливість заробити. Ви повинні ухвалити рішення, кому вірити. Якими будуть ваші кроки? Як ви будете діяти в умовах невизначеності? Чи схвалите пропозицію, довіряючи конкуренту, чи відхилите, ризикуючи втратити можливу вигоду? Поясніть своє рішення.

Ситуація 2. До лікарні прийшов представник медичного концерну і запропонував дешеві й ефективні ліки. Один із лікарів попереджає про те, що цей препарат може мати небезпечні побічні ефекти. Однак його попередження ігнорують, і згодом стає відомо, що пацієнти лікарні після вживання цих ліків мали серйозні ускладнення. Як ви вважаєте, чи варто було вашому колезі продовжувати наполягати на своєму, навіть якщо його попередження ніхто не вірив? Що ви зробили б на його місці?

Діяльнісний компонент підручника увиразнюють й інші рубрики: «*Читаємо творчо*» (розвиток навичок різних видів читання); «*Живі сторінки*» (завдання, які допомагають оживити твір: інсценування, публічний виступ тощо); «*Робота з оригіналом*» (тренування вмінь багатомовної компетентності); «*Створюємо унікальний контент*» (завдання на створення нового продукту за прочитаним твором: ілюстрації, відеоролики, фанфіки, комікси тощо).

Створюємо унікальний контент

Об'єднавшись із друзями/подругами, організуйте рекламну кампанію, яка використовує поезію Лі Бо для просування сучасного екологічного руху або іншої соціально важливої теми. Створіть 3–5 рекламних плакатів. Поясніть, чому обрали саме такі вірші Лі Бо. Вартість виконаної роботи — 1 соверен.

Створіть «картку настрою» для одного з рубаї Хаяма. На ній ви можете зобразити емоції, образи та ідеї, які викликає у вас поезія. Це допоможе вам краще зрозуміти та запам'ятати його. Вартість завдання — 1 соверен.

Створіть колаж, який відображає ваше уявлення про світ Омара Хаяма. Вартість завдання — 1 соверен.

Нестандартним для підручника літератури є широке використання інтелектуальної гри, найчастіше у формі квізу – вікторини з картинками, що поєднує ерудицію, інтуїцію, логіку та асоціативне мислення. Квіз подано наприкінці кожного розділу підручника, з метою підбиття результатів читання.

До підручника створено Електронний додаток https://kliuch-doslova.github.io/?fbclid=IwY2xjawF7ZaNleHRuA2FlbQIxMAABHzi0WT79hh4jIqb4U-oVMTU5AQvrpUR9JL-zeQ0mSl8yZKqA6yNQ7A9ZMA_aem_eDmWQaW7LsyziuilKi6vgQ, який містить:

- навчальні програми на 1, 2, 1,5 год. та календарне планування до них;
- усі художні тексти програми, зокрема й для позакласного читання;
- аудіохрестоматія;
- відеоконтент;
- інтерактивні завдання і вправи;
- вправи і завдання для оцінювання навчальних досягнень школярів за групами результатів (останні вимоги МОНУ).

Учителі, які пілотували підручник, відзначили його оригінальність, інноваційність, позитивно оцінили авторську методику інтегрування різних видів навчальної діяльності, що дає можливість учням освоїти «техніку» роботи з текстом, а вчитель отримує у своє користування чудовий дидактичний матеріал, який допомагає йому організувати учнівське читання на уроці й самостійно.